

Vastaanottaja Opetus- ja kulttuuriministeriö

PL 29
00023 Valtionneuvosto
Suomi

VN/20733/2020

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi tutkimustietovarannosta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valtakunnallisesta tutkimustietovarannosta, johon tallennettaisiin Suomessa tehtävään tutkimukseen liittyviä tietoja. Kansallinen tutkimustietovaranto on tärkeä uudistus tutkimuksen laajan näkyvyyden kannalta. Laki tutkimustietovarannosta on tarpeellinen, mutta esityksessä on vielä jonkin verran puutteita ja määrittelemättömiä käsitteitä. Lain valmistelussa olisi syytä huomioida, että laki ei liiaksi rajaa tutkimustiedon näkyvyyden kehittämistä tulevaisuudessa.

Laisa esitetty profiilipalvelu on erittäin tärkeä ja keskinen yksittäisen tutkijan näkökulmasta. Profiilipalvelun avulla tutkijoilla on mahdollisuus rakentaa itsestään tietynlainen kuva asiantuntijana, joka myös tukee tutkijan meritoitumista ja uralla etenemistä. Profiilipalvelulla on nähtävissä myös välillistä vaikutusta tutkijan ja tutkimuksen arviointikäytäntöjen kehittymiseen. Profiilipalvelun kehittämisessä tulisi kuitenkin huomioida tarkasti tutkijan yksityisyydensuojaa koskevat kysymykset.

Esityksestä ei käy ilmi mitä tarkoitetaan, kun viitataan ”Suomessa tehtävään tutkimukseen”. Tänä päivänä tutkimus on pääasiassa kansainvälistä, joten kategorisoidaanko tässä tutkimusta sen mukaan, minkä maan järjestelmiin tuotokset kirjataan? Monesti myös tutkijoilta edellytetään liikkuvuutta ja tämän vuoksi tutkijat saattavat olla pitkiäkin aikoja ulkomailla tekemässä tutkimusta. Rajataanko ulkomailla tehty tutkimus tämän lain ulkopuolelle? Myös epäselväksi jää, miten ulkomaalaisista yliopistoista vierailevien tutkijoiden tutkimus katsotaan kuuluvaksi tämän lain piiriin.

Esityksen alkuosan luvuissa 1 ”Asian tausta ja valmistelu” ja 2 ”Nykytila ja sen arviointi” on käsitelty kohtalaisen kattavasti nykytilan ongelmakohtia ja esitetty argumentteja siitä, mitä parannuksia tämän lain säätämällä tavoitellaan. Näistä lähtökohdista katsottuna laki on tarpeellinen.

Luvussa 3 ”Tavoitteet” on määritelty, että ”*Tutkimustietovarannon tavoitteena on yhdistää tällä hetkellä erilliset tutkimustietoa sisältävät järjestelmät ja tietovarannot toisiinsa.*” Tämä tavoite on selkeä, mutta epäselväksi jää, että onko tämä lyhyen vai pitkän aikavälin tavoite. Onko tarkoitus, että pidemmällä aikavälillä jopa luovuttaisiin erillisistä järjestelmistä ja tietovarannoista?

Tämän lisäksi mainitaan, että ”*Tavoitteena on vähentää raportointia ja hallinnollista työtä sekä välittää jo olemassa olevaa tietoa ja parantaa tiedon löydettävyyttä.*” Tässä olisi kuitenkin syytä mainita minkälaista raportointia ja minkä tahon hallinnollista työtä on tarkoitus vähentää, mitä tietoja tutkimustietovarantoon ollaan kaiken kaikkiaan keräämässä ja miksi ja mitä kaikkia tietoja ”*kuka tahansa*” voi tutkimustietovarannosta hakea ja mihin tarkoitukseen.

Samassa luvussa on myös mainittu, että ”Yhteisten tietomäärittelysten avulla tutkimustietovaranto kokoaa ja välittää muihin palveluihin yhteismitallista, avointa ja linkitettyä tietoa. Koneluettavien rajapintojen avulla tutkimustietovaranto tarjoaa väylän tietojen sujuvaan siirtoon ja hyödyntämiseen erilaisissa tutkimukseen liittyvissä palveluissa ja prosesseissa, mikä vähentää samojen tietojen syöttämistä käsin useaan paikkaan.” Luonnoksessa jää epäselväksi, mitä tietoa välitetään, mihin palveluihin, mitä avoimuudella ja linkitettyllä tiedolla tarkoitetaan. ja miten yhteismitallisuus varmistetaan. Lisäksi voisi tarkentaa, miten varmistetaan tietojen yhteismitallisuus. Tarkoittaako tämä, että erillisiä järjestelmiä ylläpitäviä organisaatioita veloitetaan määrittelemään tutkimustieto tiettyjen tietomallien mukaisesti ja huolehtimaan tietojen määrämuotoisuudesta.

Esityksessä olisi myös hyvä perustella huolellisemmin, miksi on tarpeellista, että ”laki mahdollistaa tietojen välittämisen tutkimusta rahoittavien ja tutkimusta tekevien organisaatioiden, esim. yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yliopistosairaaloiden sekä julkisten ja yksityisten tutkimusrahoittajien välillä.”

Esityksessä on hyvin tuotu esille OKM:n rooli mainitsemalla, että ”Opetus- ja kulttuuriministeriö on tutkimustietovarannon vastuullinen rekisterinpitäjä ja toimii yhteyspisteenä valvontaviranomaiseen ja rekisteröityihin nähden.” Luvun lopussa kuitenkin mainitaan, että ”Muut yhteisrekisterinpitäjät vastaavat omista rekistereissään olevien henkilötietojen käsittelystä yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain edellyttämällä tavalla. Laissa täsmennetään, että tutkimustietovarannon tietosisällön kannalta jokainen yhteisrekisterinpitäjä vastaa tietosisällön täsmällisyydestä sekä yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklan tietosuojaperiaatteiden toteutumisesta.” Tästä ei kuitenkaan käy ilmi, minkälaisia veloituksia yhteisrekisterinpitäjiin kohdistuu. Pahimmassa tapauksessa yhteisrekisterinpitäjille kohdistetaan veloituksia, jotka lisäävät raportointia ja hallinnollista työtä, joka puolestaan on lain tavoitteiden vastaista. Myös lain voimaantulo nopealla aikataululla (syksy 2021) saattaa aiheuttaa yhteisrekisterinpitäjille merkittävää teknisten-, taloudellisten- ja henkilöstön osaamiseen kohdistuvien resurssien riittämättömyyttä varsinkin, mikäli tutkimustietovarantoon siirtymiselle ei ole varattu riittävää tukea.

Luvun 4 ”Ehdotukset ja niiden vaikutukset” osalta luvun ensimmäinen osa 4.1 ”Keskeiset ehdotukset” on argumentoitu riittävällä tasolla. Sen sijaan luvun 4 toinen osa 4.2. ”Pääasialliset vaikutukset” jää puutteelliseksi. Oleellimmat puutteet liittyvät siihen, että luvussa ei ole lainkaan eritelty ja tuotu esiin pohdintaa lain vaikutuksista tutkimusorganisaatioihin, tutkimusryhmiin ja yksittäiseen tutkijaan. Vaikka osa tässä alaluvussa (4.2) esitetyistä vaikutuksista välillisesti sivuaa näihin edellä mainittuihin tahoihin kohdistuvia vaikutuksia, lain vaikuttavuuden arvioinnin kannalta näiden tahojen huomioiminen tässä olisi tarpeellista.

Lisäksi alaluvussa voisi olla mukana enemmänkin viittauksia avoimen tieteen kansainväliseen kehitykseen - ei ainoastaan tieteellisen tiedon saatavuuden helpottamiseen ja näkyvyyden lisäämiseen vaan myös viittauksia tieteellisen tiedon tuottamisen läpinäkyvyyden, laadun paranemisen, ymmärrettävyyden ja hyväksyttävyyden lisäämiseen.

”Onko ehdotuksella vaikutuksia tilaisuuteen tehdä rikos” –kohta on tarpeellinen, sillä tutkijoiden keskuudessa on yleinen huoli tietojen väärinkäytöksistä. Tässä kohdin voisi olla syytä pohtia muiden rikosmuotojen kuten identiteettivarkauksien mahdollisuuksia. Vaikka tutkijat olisivat oikeutettuja rajaamaan omassa profiilissa näkyviä tietoja, on tutkimustietovarantoon kerättävät metatiedot merkittävästi laajempia.

Esityksen jälkimmäiset luvut 5-12 vaikuttavat sisällöltään kattavilta. Tärkeää olisi kuitenkin varmistua siitä, että luvussa 9 esitetty voimaantulo (syksy 2021) on realistinen. Miten varmistetaan, että tietojen siirrot tutkimustietovarantoon tapahtuu mahdollisimman sujuvasti ja miten huomioidaan yksittäisten tutkijoiden tiedottaminen asiasta?

Tässä esityksessä lakiehdotus on selkeästi vaillinainen ja keskeistä sisältöä puuttuu. Erityisesti pykälien 3 ja 4 yksityiskohdat ja määrittelyt olisivat olleet hyvä nähdä jo tässä luonnosvaiheessa.

Vastaanottaja

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Allekirjoitus

Kalle-Antti Suominen
Tutkimuksesta vastaava vararehtori

Laura Niemi
Kehittämisasiantuntija

**TURUN
YLIOPISTO**
UNIVERSITY
OF TURKU

Tämä dokumentti on allekirjoitettu sähköisesti Turun yliopiston UTUsign-järjestelmällä
This document has been electronically signed with the UTUsign system of the University of Turku

Päiväys / Date: 16.11.2020 14:03:15

Kalle-Antti Suominen

professori

Turun yliopisto

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)

Päiväys / Date: 16.11.2020 14:01:53

Laura Niemi

kehittämisasiantuntija

Turun yliopisto

Kaksiosainen henkilötunnistus (Sähköposti- ja puhelintunnistus)
Two-factor person identification (E-mail and SMS identification)